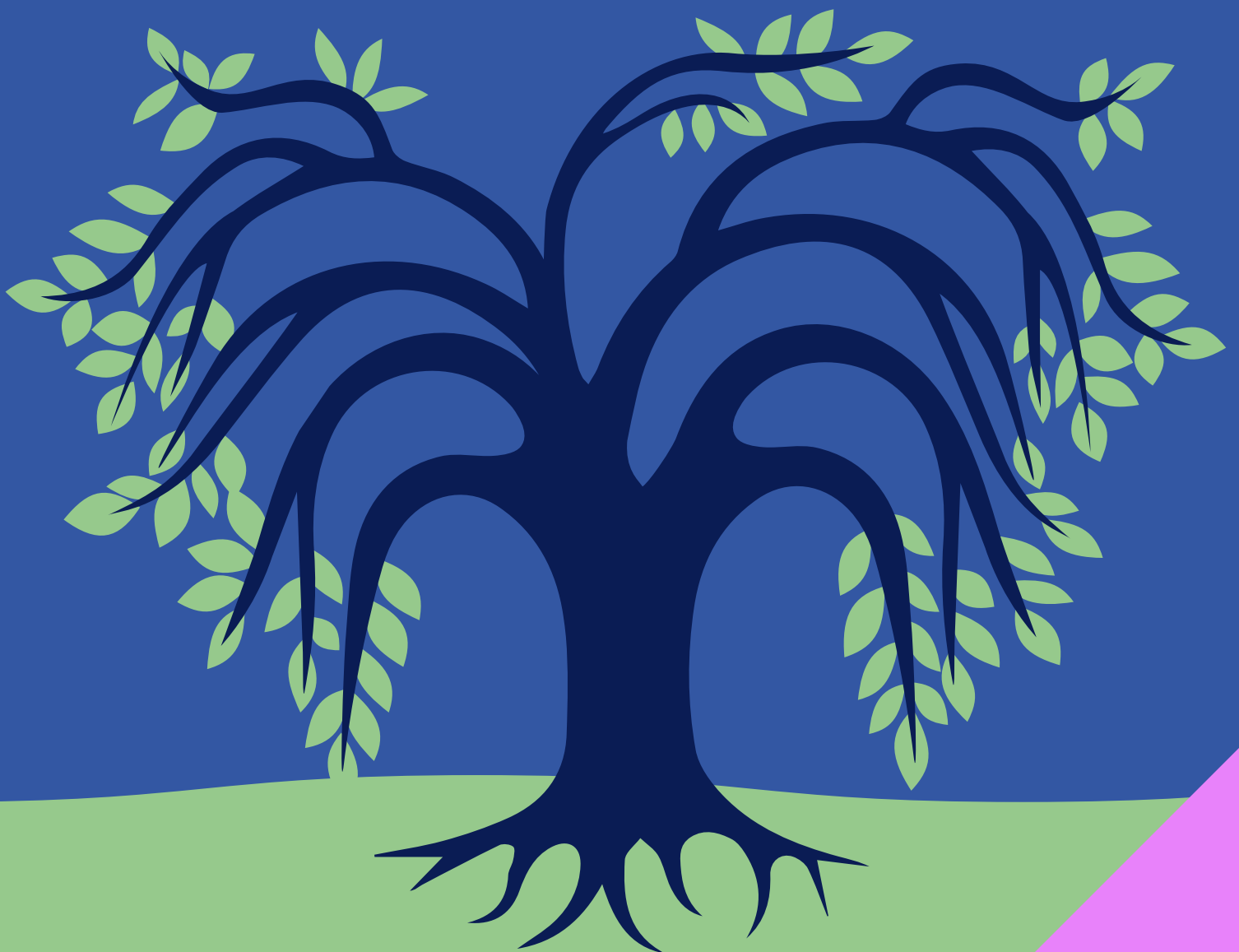

Lesbrief bij de animatie

Natuur- gedichten

Docentenhandleiding

Deze lesbrief hoort bij de animatie [Natuurgedichten](#). De animatie en lesbrief zijn bedoeld voor leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Bekijk de animatie in de klas en verdiep de onderwerpen die aan bod komen met de opdrachten uit de lesbrief. Na deze lesbrief met poëzieopdrachten volgen twee gedichtenpagina's die als handouts te gebruiken zijn. De poëzieopdrachten lenen zich goed voor een klassikale bespreking. Er is geen antwoordmodel omdat het geen goed-of-foutvragen zijn.

Tips

- Draag de gedichten voor. Zeker de oudere teksten komen op deze manier beter over. Als alternatief kun je een poëzievoordracht van YouTube gebruiken.

- Leg voorafgaand aan de les uit dat alles meteen begrijpen niet het doel is van het lezen van een gedicht. Dit geldt nog meer voor de oudere gedichten die aan bod komen. Samen beleven en ontdekken is de insteek.

- Differentiatie: Opdracht 1 kan uitdagend zijn voor zwakke lezers. Houd het bij de apostrof herkennen (vraag a) als je een makkelijke route zoekt. Verdieping: ga samen puzzelen op de oude taal van Gezelle en maak ook opdracht b t/m c. Opdracht 2 en 3 zijn geschikt voor leerlingen van alle niveaus.

- Feedback: ik ben heel benieuwd naar je ervaring met deze lesbrief. Deel je feedback [hier](#).

Poëzieopdrachten

Leerdoel

Je begrijpt op welke manieren dichters kunnen schrijven over de natuur, en welke bedoelingen en betekenissen natuurgedichten kunnen hebben.

Voorafgaand aan het kijken naar de animatie

Wat betekent de natuur voor jou? Waarom maken mensen graag foto's van de natuur, en waarom worden er veel gedichten over de natuur geschreven?

Bekijk nu de animatie over natuurgedichten.

1. De natuur aanspreken in een gedicht

In deze opdracht ga je aan de slag met twee natuurgedichten en een liedje. Een van deze gedichten is heel lang geleden geschreven. Dit kun je zien aan het taalgebruik, dat anders is dan het Nederlands van nu. Het is niet erg als je niet alle woorden meteen begrijpt.

Luister eerst naar het gedicht als geheel en lees mee.

De Mandelbeke is geschreven door de Vlaamse dichter Guido Gezelle. Het is een lang, verhalend gedicht uit de negentiende eeuw. Op de eerste gedichtenpagina zie je een fragment van dit gedicht.

Aan een boom in het Vondelpark is een gedicht uit de twintigste eeuw van de Nederlandse dichter M. Vasalis.

O Dennenboom is een oud liedje. Het is een vertaling van het Duitse lied: O Tannenbaum.

- Vergelijk de gedichten 'De mandelbeke', 'O Dennenboom' en 'Aan een boom in het Vondelpark'. Noteer minstens twee overeenkomsten.
- In 'O Dennenboom' worden de takken van de boom genoemd. Bekijk de vetgedrukte woorden in het gedicht van Guido Gezelle: takken, loof, lommer, blâren (bladeren), bladerkes (blaadjes), kruine (kruin) en wortel. Allemaal woorden die met de wilgenboom te maken hebben. Zoek van de woorden die je niet kent de betekenissen op. Klassikaal: teken een silhouet van een boom op het bord en laat leerlingen de woorden op de juiste plek erbij schrijven.
- Welke woorden hebben met bomen te maken in het gedicht van Vasalis? Waar horen de woorden 'hoofd' en 'romp' bij? Welke menselijke eigenschappen heeft de wilgenboom in het gedicht van Guido Gezelle?
- Ga met behulp van een historisch [woordenboek](#) op zoek naar de betekenissen van de woorden die je niet kent in het gedicht de Mandelbeke. Het is even puzzelen, dus werk samen met degene naast je. Probeer daarna de volgende vragen te beantwoorden: Wat vraagt de dichter aan de wilgenboom? Waarom denkt de dichter dat de boom zijn takken laat hangen? Wat antwoordt de boom zelf? Het fragment eindigt dreigend: de wensen van de mens vormen een risico voor de wilgenboom en de rivier. Waarom denk jij dat de mens een bedreiging zou kunnen zijn?

Als een boom, dier of ding menselijke eigenschappen krijgt in een gedicht, noem je dit personificatie.

Wil je weten wat het gedicht hierover te zeggen heeft? Lees [hier](#) hoe het afloopt.

Aanspreekvorm

In alle drie de gedichten spreekt de dichter een boom aan. In gedichten komt het vaker voor dat er een 'ik' aan het woord is die tegen iemand spreekt.

Deze aanspreekvorm noem je apostrof. In gedichten staat er vaak het woordje 'o' bij, zodat je je kunt voorstellen dat degene die spreekt dit vol bewondering zegt.

2. De natuur laten spreken in een gedicht

- In het gedicht 'de Mandelbeke' laat Guido Gezelle een wilgenboom spreken. Het gedicht gaat niet alleen over een wilgenboom, maar ook over de rivier de Mandel. Wat zou de rivier te vertellen hebben, als hij zelf kon spreken? Wanneer is een rivier gelukkig? In een [ander gedicht](#) schrijft Gezelle dat de rivier de Mandel lacht, omdat hij zelf in vrijheid zijn weg kan vinden.
- Bedenk zelf nog meer dingen die rivieren zouden kunnen willen. Schrijf ze op. Vergelijk wat je genoteerd hebt met degene naast je.
- Klimaatdichters gebruiken hun poëzie als protest. Schrijf zelf een korte tekst voor een protestbord met rivieren als onderwerp. Gebruik wat je bij b genoteerd hebt.

3. Schrijf een zwermgedicht, een wortelgedicht of een roedelgedicht

Je hebt geleerd dat er in gedichten vaak een 'ik' is die tegen een 'jij' spreekt. Als je een natuurgedicht schrijft, kun je ook een 'wij' laten spreken. Bijvoorbeeld een zwerm vogels of een roedel wolven.

Guido Gezelle schreef veel gedichten over vogels. Op de tweede gedichtenpagina vind je zijn gedicht 'Gierzwaluwen'.

- [Luister](#) eerst hoe gierzwaluwen klinken. Hoe zou je deze klank kunnen opschrijven?
- Lees nu het gedicht 'Gierzwaluwen'. Wat doet Gezelle met de klank van de gierzwaluwen in zijn gedicht?
- Heb je weleens zwaluwen zien vliegen? Wat doet Gezelle met de beweging van de vogels in zijn gedicht?
- Draag het gedicht Gierzwaluwen hardop voor. Gebruik de aanwijzingen die je op de handout vindt.
- Wat valt je op als je dit gedicht in stilte leest? Ervaar je het gedicht anders wanneer iemand het voordraagt?
- Schrijf nu je eigen zwermgedicht of roedelgedicht: een gedicht waarin een 'wij' aan het woord is.

Een onomatopée is een woord dat een klank nabootst, bijvoorbeeld kukeleku!.

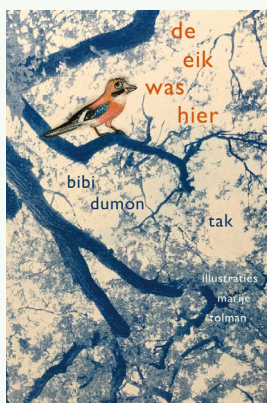
STAP 1

Wie zijn er aan het woord? Vogels? Bladjes? Een kudde schapen, een roedel wolven?

STAP 2

Hoe klinkt jouw 'wij'? Noteer eerst in steekwoorden hoe jouw zwerm, roedel of ander collectief klinkt. Probeer buiten jezelf te denken, en bedenk wat jouw zwerm of roedel te vertellen zou kunnen hebben.

Inspiratie: Je kunt de vogels in *Otje* (Annie M.G. Schmidt) of het wortelkoor in *De eik was hier* (Bibi Dumon Tak) als voorbeeld gebruiken.

STAP 3: Schrijf nu je gedicht.

Verzamel de gedichten van de klas op een digitaal prikbord (Padlet).

Wat heb je ontdekt?

Bekijk je antwoord bij de eerste vraag. Wat heb je bij het maken van de opdrachten ontdekt over natuurgedichten?

Verder lezen?

BOEKEN

[Vlieg oefeningen](#) Guido Gezelle en Lies van Gasse

[De eik was hier](#) Bibi Dumon Tak

[Ik wou dat ik een vogel was: Natuurgedichten voor elke dag van het jaar.](#)

Frann Preston-Gannon

WEBSITES

Lees [hier](#) meer over milieu en klimaat in de literatuur (en poëzie).

Lees [hier](#) meer over Gezelle en zijn gedicht de Mandelbeke.

Lees [hier](#) meer over poëzie als verzet: klimaatpoëzie.

Gedichtenpagina 1

De mandelbeke (fragment) Guido Gezelle

Waarom, droeve Wilgeboom,
staat gij op den Mandelstroom?
Waarom laat ge uw lange **takken**
tot in 't koele water zakken?
Is 't de liefde die u dwingt
en uw **loof** omleegte bringt,
om uw moeders schoot te kussen,
en uw gloed in 't nat te blusschen,
dat uw **kruine** groeien doet
en bewatert uwen voet?
Of is de oorzaak van uw kommer
te beschutten met uw **lommer**,
voor het branden van de zon,
't water van de Mandelbron,
opdat 't onverdroogd moog' vloeien
en de malsche vrucht doen groeien
al waar hij zijn water giet
de onverdroogbre Mandelvlief?
- Neen, geen liefde of zonnescmitter,
maar wel droefheid, zwaar en bitter,
weegt mijn **takken** naar den vloed,
die daar loopt voor mijnen voet,
naar die Mandel, die voor dezen
altijd plag zoo klaar te wezen,
dat wanneer de vochte nacht
dauw had op mijn hoofd gebracht,
d'heldre perels van mijn **blâren**
nauwlijks konden evenaren
't zuivere water van den vliet,
die alle anderen achterliet.
'k Wou mij toen al dikwijls spieglen
en mijn **bladerkes** zien wieglen

door het windtje, dat zoo zoet
slierde langs den Mandelvloed!
'k Was dan jong, en had mijn **kruine**,
jong verplant al uit den tuine,
maar de vijfde maal vergroot
met een iederjaarsche schoot:
maar, wanneer ik in mijn leden
kracht en sterkte voelde treden,
en mijn wortel in den grond
dieper ende vaster stond,
kwamen, onbekend voor dezen,
driften vierig opgerezen
in het herte van den mensch:
niets vervulde zijnen wensch...

*lijf en leden: lijf
en ledematen*

herte: hart

lees [hier](#) het hele gedicht

luister [hier](#) naar een voordracht van een
fragment het gedicht

*Mandel is
de naam van
de rivier*

*klaar betekent
helder*

*perels: parels,
dauwdruppels
die op parels
lijken*

dikwijls: vaak

O Dennenboom

Anoniem

O dennenboom, o dennenboom,
Wat zijn uw takken wonderschoon
Ik heb u laatst in 't bos zien staan,
Toen zaten er geen kaarsjes aan.
O dennenboom, o dennenboom,
Wat zijn uw takken wonderschoon.

Aan een boom in het Vondelpark (fragment)

M. Vasalis

Er is een boom geveld met lange groene lokken.
Hij zuchtte ruisend als een kind
terwijl hij viel, nog vol van zomerwind.
Ik heb de kar gezien, die hem heeft weggetrokken.

O, als een jonge man, als Hector aan de zegewagen,
met slepend haar en met de geur van jeugd
stromende uit zijn schone wonden,
het jonge hoofd nog ongeschonden,
De trotse romp nog onverslagen.

Gedichtenpagina 2

Voorleesinstructie: als je dit gedicht goed voorleest, hoor je de gierzwaluwen dichterbij komen en weer verder weg vliegen. Let op de uitroeptekens en vraagtekens. Meer leestekens? Meer nadruk.

GIERZWALUWEN

Guido Gezelle

“Zie, zie, zie,
zie! zie! zie!
zie!! zie!! zie!!
zie!!!”

tieren de,
zwaluwen,
twee- driemaal
drie,
zwierende en
gierende:

“Niemand, die...
die

bieden den
stiet ons zal!

*bieden den stiet ons zal betekent:
niemand zal ons tegenhouden*

Wie, wie? wie??
wie???”

Piepende en
kriepende,
zwak en ge-
zwind;
haaiende en
draaiende,
rap als de
wind;

wiegende en
vliegende,
vlug op de
vlerk,

vlerk betekent vleugel

spoeien en
roeien ze
ringsom de
kerk.

spoeien betekent haasten

Lege nu
zweven ze, en
geven ze
bucht;

bucht betekent vuil

hoge nu
hemelt hun’
vlerke, in de
lucht:

amper nog
hore ik... en,
die ‘k niet en
zie,

lijvelijk
zingen ze:

“Wie??? wie?? wie?
wie...”

